

Een 'pittige moid' van de Zomerdijk Karin Groen 1941-2013

Leonie Groen en Kees Veken

In 2013 verscheen het boek *Pittige moide, Vrouwen in West-Friesland 1900 tot 2000*, honderd jaar geschiedenis over opmerkelijke vrouwen in West-Friesland. Karin Groen uit Wognum overleed in 2013 en kon daarom alleen al niet in de bundel worden opgenomen.

In het herdenkingsboek dat haar Engelse collega's haar meegaven toen zij in 1990 vanuit Cambridge terugkeerde naar Nederland, noemden zij Karin 'de vrouwelijke Einstein van de kunstwereld'. Enige vriendschappelijke overdrijving zal in de benaming wel hebben meegespeeld, maar dat Karin in hoog aanzien stond, is buiten kijf. In zijn In Memoriam in het blad SPUI van de Universiteit van Amsterdam noemt Ben Haveman Karin 'een wegbereider van interdisciplinaire samenwerking'.

Dus alleszins de moeite waard om Karin ook in ons jaarboek te gedenken.

Karin Groen.

specialisatie was in feite de basis voor haar verdere carrière als scheikundige. Aanvankelijk werkte zij in ziekenhuizen. Van 9 februari 1959 tot 15 februari 1960 in het toenmalige gemeentelijke ziekenhuis te Zaandam en van 1 januari 1960 tot 1 januari 1963 in het labo-

Het huis aan de Grote Zomerdijk met het gezin Groen ervoor. V.l.n.r.: moeder Afra, Jo, Rem, Karin en vader Dirk Groen.

Jeugd aan de Grote Zomerdijk

Catharina Maria (Karin) Groen werd op 1 mei 1941 geboren aan de Grote Zomerdijk 11 in Wognum. Haar vader was Dirk Groen, die een tuindersbedrijf had. Haar moeder was Afra (Aafie) Pronk. Zij was afkomstig uit Heemstede. In het gezin werden vier kinderen geboren, twee jongens, Piet en Rem, en twee meisjes, Karin en Jo. Piet overleed op 5-jarige leeftijd. Karins jeugd jaren en opvoeding zullen nauwelijks anders zijn geweest dan die van de andere, katholiek opgevoede kinderen in Wognum. Naar de bewaarschool bij zuster Lebuina, naar de Theresiaschool bij de zusters Theresia en Augusta. En natuurlijk regelmatig naar de kerk. Vader en moeder waren goed katholiek, Dirk zat in de begrafenisvereniging en liep bij begrafenissen voorop.

Analiste

Na de lagere school bezocht Karin de r.k. mulo, gehuisvest in een gebouw aan Onder de Boompjes in Hoorn. Zij deed de driejarige cursus en slaagde voor haar eindexamen. Hierna volgde zij een opleiding voor analiste in het Sint Elisabethziekenhuis in Alkmaar. Deze

Karin (rechts) en Jo Groen als gidsen.

ratorium van het Sint Elisabethziekenhuis in Alkmaar. In haar getuigschrift staat: 'Mejuffrouw Groen verricht haar werk met de nodige accuratesse. Zij bezit een opgeruimd karakter. Zij weet zich gemakkelijk aan te passen.' Karin had inmiddels het ouderlijk huis verlaten en woonde zelfstandig.

Karin Groen op een reünie van de mulo-eindexamenklas van 1957. Karin zit op de voorste rij, tweede van links.

Moeilijke periode

Op 1 januari 1963 kwam Karin te werken in de Boerhaavekliniek in Amsterdam-Zuid. Zij ging in Amsterdam op kamers. Een half jaar na haar aankomst in de hoofdstad werd zij zwanger. Ongehuwd moederschap was in die tijd een schande. Ze stond haar kind af voor adoptie. Op 1 september 1966 nam zij ontslag om naar Australië te vertrekken.

Zij werkte enige tijd in het Royal Women's Hospital in Melbourne en ontmoette daar een man. Hij was journalist en schrijver. Na een half jaar keerde het paar terug naar Nederland.

Karin kreeg op 12 december 1968 een aanstelling in het Diaconessenhuis in Voorburg. Het paar trouwde en verhuisde naar Driebergen. Karin kwam op 25 maart 1968 te werken bij de Stichting Academisch Ziekenhuis in Utrecht. Aan het einde van het jaar, op 1 december 1968, nam Karin daar ontslag. Ze had gesolliciteerd op een advertentie die was geplaatst door C.R.M., het voormalige ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk. Ze werd aangenomen en vanaf 13 januari 1969 belast met microscopisch onderzoek in het in 1963 opgerichte Centraal Laboratorium voor Voorwerpen van Kunst en Wetenschappen.

Karin en haar man verhuisden naar Amsterdam, maar het huwelijk hield geen stand. Na vier jaar gingen zij uit elkaar.

Onderzoek

In het Centraal Laboratorium werd materiaal van culturele voorwerpen geanalyseerd en werden methoden ontwikkeld ten behoeve van de restauratie van deze voorwerpen. In 1973 werd er een kleine afdeling voor

kunstgeschiedenis toegevoegd. Bij het onderzoek richtte men zich niet alleen op restauratie en conservering van schilderijen, ook de 'echtheid' van een schilderij werd nader getoetst. Aan de hand van de samenstelling van de verf kon een oordeel gegeven worden over de periode waarin het werk was gemaakt. Het onderzoek moest nauwgezet zijn met gebruikmaking van de meest geavanceerde technische hulpmiddelen. En voorafgaand aan het technische onderzoek moest er een uitgebreide beschrijving komen van het schilderij, de verflaag, de grondering. Karin raakte betrokken bij het Rembrandt Research

Project, dat vanuit het Centraal Laboratorium opgezet en geleid werd door kunsthistoricus Ernst van de Wetering. Er was besloten dat begonnen zou worden met het onderzoek aan schilderijen uit Rembrandts vroege periode (1625-1631) en dat daarna het hele oeuvre onderzocht zou worden. Het onderzoek leverde een verrassend resultaat op: de vroegste schilderijen van Rembrandt hadden allemaal de traditionele 'grondering' voor schilderijen op paneel, zoals die was voorgeschreven door Theodore de Mayerne in 1620. Deze grondering bestond uit pottenbakkersklei: dit maakte het gebruik van het dure loodwit overbodig en er hoefde geen tweede laag te worden aangebracht.

Expert

Als scheikundige moest Karin de te onderzoeken minuscule deeltjes verf onder de microscoop bekijken, bestuderen en beschrijven. Zij werd op dit specialistische terrein een expert. En niet alleen beperkte ze zich tot haar eigen specialisatie: bij de beschrijving van een bepaalde onbekende verfstof moest ze zich verdiepen in vroeg-Nederlandse of anderstalige teksten. Ze ontwikkelde zich in de breedte. Als Karin iets deed, deed ze het grondig. Ze volgde allerlei cursussen waaronder Franse taal en koken.

Ze was ook kunstzinnig van aanleg, kon goed tekenen en bekwaamde zich ook daarin. Zelf schreef ze eens: 'Ik begon mijn werk op het Centraal Laboratorium als natuurwetenschapper met een liefde voor de kunst. Ik ben enorm dankbaar dat ik de kans kreeg voor studie, discussies en beraadslagingen met kunsthistorici en restauratoren. Ik had het geluk te mogen werken met grote specialisten op diverse terreinen.' Ze betuigde

haar dank aan de grote Rembrandtkenner prof. Ernst van de Wetering, van wie ze in 1980 een aanbeveling kreeg om te werken aan een project over autoradiografie aan het Metropolitan Museum of Art in New York, waardoor ze vijf fantastische maanden kon doorbrengen in die wereldstad. Door haar werk aan het Rembrandt Research Project maakt ze samen met Van de Wetering reizen over de gehele wereld.

Cambridge

Op 2 januari 1980 kreeg Karin een aanstelling aangeboden als wetenschappelijk medewerker aan het Hamilton Kerr Institute in Whittlesford, onderdeel van de Universiteit van Cambridge in Engeland. Ze was net bezig geweest met de voorbereiding voor een aanstelling in Washington, maar besloot daar toen van af te zien. Later zou ze zeggen dat ze liever dicht bij Nederland wilde blijven omdat de haar onbekende dochter haar zou kunnen opzoeken.

Het Hamilton Kerr Institute lag even buiten de universiteitsstad en was gevestigd in prachtige gebouwen rondom een voormalige molen. 'Ik werkte daar in een klein laboratorium vlak bij de grote zalen van het instituut, waar je uitkeek over de tuin die in de lente vol stond met bloeiende narcissen.'

Het Hamilton Kerr Institute bij Cambridge.

In het laboratorium gaf Karin les aan leerling-restauratoren en gebruikte ze vanzelfsprekend de methode zoals die op het Centraal Lab in Amsterdam voor het eerst was toegepast.

De analist-microscopist en de leerling-conservator werkten nauw samen. De resultaten werden vastgelegd in gedegen wetenschappelijke artikelen die zij in diverse tijdschriften publiceerde.

Karin genoot van haar verblijf in Engeland. Zij woonde in de stad Cambridge op 30 York Terrace, dicht bij de fraaie 'Colleges', de universiteitsgebouwen van Cambridge University. Ze deed in de avonduren haar Bachelor Natuurwetenschappen aan de Open Universiteit. Ze las dagelijks de Engelse krant The Guardian, genoot van de romans van C.P. Snow en verdiepte zich in de landelijke politiek, ja, ze protesteerde zelfs tegen

de maatregel van 'Maggie' Thatcher om de mijnen in Engeland en Wales te sluiten!

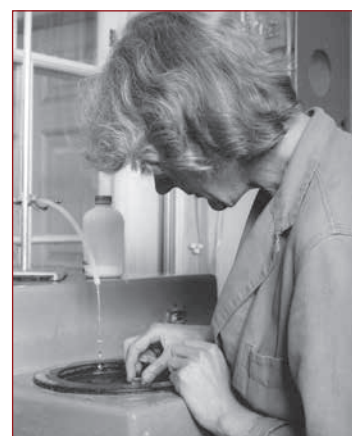
Ondertussen ontstond het verlangen om terug te keren naar Nederland waar haar dochter woonde die ze, tot haar grote vreugde, inmiddels had ontmoet.

Maastricht

In 1990 werd Karin gevraagd door Anne van Grevenstein, de latere hoogleraar praktijk van conservering en restauratie aan de faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam, om een opleiding voor schilderijenrestauratoren te beginnen in Maastricht. Het kostte Karin moeite zich los te maken van Engeland en de typisch Engelse sfeer, maar het aanbod om samen met Van Grevenstein pionierswerk te verrichten bij de Stichting Restauratie Atelier Limburg was te aantrekkelijk. Op 31 augustus 1990 trad research chemist Karin Groen uit dienst van het Hamilton Kerr Institute. De toenmalige directeur, Ian McClure, schreef in een brief aan haar: 'In de tijd die jij hier bent geweest heb je meer dan wie ook gedaan om de reputatie van het Institute (deze instelling) te versterken.' Dat haar leerlingen haar waardeerden, blijkt wel uit de vele hartelijke woorden van dankbaarheid geschreven in het afscheidsfotoboek.

30 York Terrace in Cambridge, waar Karin woonde.

Karin slijpt een verfmonster, gevat in een hard stukje was, zodat het goed onder de microscoop kan worden bekeken.

Gedurende vijf jaar werkte Karin samen met Van Grevenstein. In die periode, in 1994, wonnen zij de Kunstsporsorprijs. Resultaat hiervan was dat Karin gevraagd werd DSM uit Geleen, die het Rembrandt Research Project sponsorde, te vertegenwoordigen op hun stand op enkele grote buitenlandse beurzen. Dat ging haar gemakkelijk af: in St. Louis (V.S.) en in Hong Kong trok de stand met daarin een vroege kopie van een zelfportret van Rembrandt massa's kijkers.

Na Maastricht keerde Karin op 1 januari 1995 terug naar waar ze haar carrière begonnen was: het Amsterdamse Centraal Laboratorium, dat inmiddels was omgedoopt tot Instituut Collectie Nederland (ICN). Daarmee was voor haar de cirkel gesloten. Op woensdag 18 oktober 2006 nam 'schilderijenonderzoek en conserveringswetenschapper' Karin Groen vanwege haar pensionering afscheid van het ICN. 'Zij heeft materiaaltechnisch onderzoek aan talloze schilderijen in binnen- en buitenland verricht en heeft daarmee een essentiële bijdrage geleverd aan het kunsttechnologisch onderzoek van schilderijen.'

Tijdens de receptie werd aan Karin de onderscheiding uitgereikt van Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Caroliën Gehrels, wethouder van Amsterdam, heeft de onderscheiding opgespeld.

Wegbereider

Karin wordt genoemd en geroemd als 'wegbereider voor interdisciplinaire samenwerking'. Schortte daaraan dan iets? In de jaren vijftig van de vorige eeuw hield de Engelse natuurwetenschapper en romanschrijver C.P. Snow, wiens romans Karin las, eens een controversiële lezing, 'The Two Cultures', waarin hij de kloof tussen enerzijds de geesteswetenschappen (filosofie, taalwetenschap, kunsthistorie) en anderzijds de natuurwetenschappen (wiskunde, natuurkunde, scheikunde) tot in het belachelijke overdreef. Maar dat die kloof er was, stond buiten kijf. Over een schilderij kon alleen een kunsthistoricus een betrouwbaar oordeel vellen. Men moest daar niet een scheikundige bij halen om te vertellen dat het uit een andere periode kwam dan die vastgesteld door

kunsthistorici, mensen die verstand hadden gekregen van schilderijen door er alleen maar naar te kijken.

In de loop van de 20^e eeuw is dat geleidelijk aan gaan veranderen. Hoe kan het dat juist iemand als Karin Groen hierin zo'n belangrijke rol heeft gespeeld?

Karin was niet alleen een zeer bekwaam en zorgvuldig werkende scheikundige, ze had aanleg voor tekenen en zij verdiepte zich ook in de Engelse literatuur. Dat ze C.P. Snow las, is typerend, dat had haar algemene kennis verbreed.

Daarnaast was Karin, zo zegt Van de Wetering, ongevoelmatig ordelijk, systematisch en perfect gedocumenteerd. En ze had sociaal gevoel en een groot talent voor vriendschap. Door haar brede technische kennis, haar vakmanschap in het duiden van verfmonsters en haar gevoel voor kunst toonde zij zelf aan hoe verschillende wetenschappelijke disciplines kunnen samenwerken.

Zelfs na haar pensionering pakte Karin een nieuwe studie op. Ze behaalde haar master Aardwetenschappen in 2007 aan de VU in Amsterdam. Haar fascinatie voor klei was ontstaan doordat Rembrandt klei gebruikte voor de grondering van zijn schilderijen.

Karin verdedigt haar proefschrift op 2 maart 2011.

Promotie

Op 2 maart 2011 verdedigde Karin aan de Universiteit van Amsterdam haar proefschrift ter verkrijging van de graad van doctor. Het proefschrift *Paintings in the Laboratory* is gebaseerd op een collectie artikelen die ze in de loop van haar veertigjarige carrière schreef. Zij droeg het op aan haar dochter Leonie. Haar promotoren waren prof. dr. J.P. Filedt Kok en prof. dr. N.H. Tennent.

Korte tijd later werd overwogen om de dissertatie als boek uit te geven. Helaas bleek ongeveer terzelfder tijd dat Karin aan kanker leed. Hierdoor raakte het idee om te publiceren op de achtergrond. Toen Karin in 2013 hoorde dat er geen genezing mogelijk was, gaf zij te kennen dat ze publicatie toch nog op prijs stelde.

Met vereende krachten hebben verschillende verwante wetenschappers zich ingespannen om het werk te voltooien. Jammer genoeg heeft Karin publicatie niet meer mee mogen maken. Zij overleed op 30 augustus 2013. Ze werd begraven op begraafplaats Sint Barbara in Amsterdam in een ultramarijn en okergeel geverfde kist, pigmenten die al eeuwenlang in de schilderkunst worden gebruikt.

Moeder en dochter

Leonie Groen, het kind dat ter adoptie was afgestaan, vernam op tienjarige leeftijd dat zij was geadopteerd en leerde pas op haar achttiende de naam van haar echte moeder kennen. Met hulp van de Kinderbescherming, het FIOM (Federatie van Instellingen voor de Ongehuwde Moeder) en de organisatie International Social Service spoorde Leonie haar moeder op. Deze laatste zat inmiddels in Engeland en had toen ook wel plannen om haar dochter te zoeken maar moest, volgens de spelregels van de adoptie, wachten tot Leonies 21^e verjaardag. Uiteindelijk werden moeder en dochter in 1985 herenigd.

Leonie vertelt: 'Wij hebben elkaar voor het eerst gezien op het NS-station in Zwolle, de stad waar ik ben opgegroeid en toen nog woonde. Karin en ik leken op elkaar in allerlei opzichten, zowel in uiterlijk als in karakter. In de overlijdensadvertentie heb ik gezet dat we 'soulmates' waren. Het volgende voorval vond plaats tijdens een van de vele keren dat ik aankwam in Cambridge. Mijn moeder kwam me in het stikdonker van de veerboot afhalen, het licht van haar auto was kapot.

Leonie Groen, dochter van Karin.

Op weg naar Cambridge moest zij de lighthendel met één hand vasthouden, terwijl ik schakelde, anderhalf uur lang. Op een wonderlijke manier waren we goed op elkaar ingespeeld.'

Het was voor Karin een nieuwe periode met een volwassen dochter die later trouwde en Karin drie kleindochters bezorgde: Inez, Emma en Eline.